

Justitiedepartementet

Betänkandet Bättre möjligheter att verkställa frihetsberövanden (SOU 2022:50)

Ju2022/03032

Hovrätten ansluter sig till utredningens bedömning att vissa hemliga tvångsmedel ska kunna användas för att eftersöka personer som är anhållna eller häktade och för att lokalisera personer som håller sig undan frihetsberövande påföljder i form av fängelse, sluten ungdomsvård eller rättspsykiatrisk vård, bl.a. eftersom det är en fullt rimlig ordning att utdömda påföljder faktiskt verkställs. Hovrätten har dock invändningar mot den metod för avgränsning som utredningen föreslagit för när de hemliga tvångsmedlen får användas såvitt avser personer som dömts till påföljd. Hovrätten lämnar, utifrån de utgångspunkter och intressen som hovrätten har att bevaka, följande synpunkter.

Bestämmelserna avseende hemliga tvångsmedel är komplicerade och systematiken svåröverskådlig. Detta blir än mer påtagligt om utredningens förslag i delbetänkandet Utökade möjligheter att använda hemliga tvångsmedel (SOU 2022:19) genomförs. De nu föreslagna ändringarna bidrar till att författningsregleringen när det gäller hemliga tvångsmedel blir mer komplex och svår att tillämpa.

Utredningen betonar att behovet av hemliga tvångsmedel i syfte att verkställa olika typer av frihetsberövanden särskilt gör sig gällande när det är fråga om allvarlig brottslighet. Här bör dock noteras att det i det nyss nämnda delbetänkandet SOU 2022:19 föreslås att hemliga tvångsmedel även ska kunna användas avseende brott som av lagstiftaren inte ansetts som alltför allvarliga. Om det förslaget genomförs blir följderna att tillämpningsområdet för hemliga tvångsmedel i syfte att verkställa frihetsberövanden blir vidsträckt. (Jfr Svea hovrätts remissyttrande den 12 september 2022 i HSV 2022/729.)

När det gäller möjligheten att använda hemliga tvångsmedel för att verkställa påföljder (utom såvitt avser rättspsykiatrisk vård med särskild utskrivningsprövning) har utredningen föreslagit att tillstånd till hemlig övervakning av elektronisk kommunikation eller hemlig dataavläsning avseende kommunikationsövervaknings- och platsuppgifter endast får meddelas om den dom som ska verkställas omfattar brott eller brottslighet som kan leda till dessa tvångsmedel enligt reglerna i 27 kap. rättegångsbalken eller enligt lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning.

Utredningens skäl för denna gränsdragning är inte övertygande och hovrätten ställer sig tveksam till förslagen i denna del. Tvångsmedelsanvändningen i 27 kap. rättegångsbalken och lagen om hemlig dataavläsning utgår från ett perspektiv som är framåtsyftande. Det är alltså fråga om bedömningar och avvägningar som görs i syfte att utreda och lagföra brott. Vid en lagakraftvunnen dom är det emellertid slutligt avgjort hur allvarligt domstolen har bedömt ett visst brott/en viss brottslighet. I domen går detta att utläsa främst av den utdömda påföljden men även av domstolens redogörelse för brottets/brottslighetens straffvärde respektive straffmättningsvärde. Den prövning som utredningen förslår är ologisk och svår att tillämpa samt bidrar inte heller till rättssäkerhet eller en enhetlig rättstillämpning. När det gäller verkställighet av fängelsestraff och sluten ungdomsvård förefaller det vara en bättre ordning att knyta användningen av hemliga tvångsmedel till antingen straffets längd eller påföljdsvalet i sig. Också när det gäller eftersökande av en person för att verkställa en dom på rättspsykiatrisk vård, med eller utan särskild utskrivningsprövning, är enligt hovrättens mening valet av påföljd en tydligare och bättre gränsdragning för när hemliga tvångsmedel ska få användas.

I övrigt har hovrätten inte några synpunkter på de förslag som utredningen lämnat.

Lagtekniska synpunkter

15 § förslag till lag (2024:00) om hemliga tvångsmedel i syfte att lokalisera vissa eftersökta personer.

I bestämmelsens tredje stycke anges vilka brott som är undantagna från underrättelseskyldigheten. Innehållet i stycket bör motsvara de brott som finns uppräknade i 27 kap. 33 § tredje stycket rättegångsbalken. I det sistnämnda lagrummet anges även 19 kap. 6 a § och 6 b § brottsbalken, dvs. brotten utlandsspioneri och grovt utlandsspioneri. Dessa brott saknas i den nu föreslagna bestämmelsen och bör därför läggas till.

I handläggningen av detta ärende har hovrättspresidenten Anders Perklev, hovrättslagmannen Ragnar Palmkvist och hovrättsrådet Camilla Larsson, föredragande, deltagit.

På hovrättens vägnar

Anders Perklev

Camilla Larsson